

утримують за температури 25–26°C — вночі, 35 до 40°C — удень при фотоперіодизмі: взимку — 12, влітку — 14 годин. Температура води в басейні має бути 23–25°C. Лампа повинна бути повноспектрального обігріву. Харчуються вони в основному плодами і соковитою зеленню, інколи дрібними тваринами. В умовах тераріуму їх годують листям, плодами, дають варені яйця та сир. Ігуани ведуть поодинокий спосіб життя, більшість свого часу проводять у пошуках їжі та приймають сонячні ванни. Розмножуються один раз на рік. У період розмноження самці вирушають на пошуки самок. Зустрівши самку, самець після серії енергійних похитувань головою ошупує язиком потилицю, спину і передні лапи своєї обранниці. Самка відкладає яйця в неглибоку ямку і присипає землею. В якості гнізда можна використати пластиковий контейнер, заповнивши його зволоженою сумішшю піску і торфу. Статева зрілість наступає в 2–3 роки. Захищаючись вони можуть сильно вкисити, але в неволі швидко звикають до людей.

Свої спостереження ми проводили на базі учбового тераріуму Полтавського ДПУ імені В.Г. Короленка. Ми спостерігали *Iguana iguana* віком 2-х років, чоловічої статі. Спостереження велись впродовж 2-х місяців. У ході нього було виявлено, що тварина має доволі спокійний характер, найбільш активна в середині дня, більшість свого часу проводить приймаючи сонячні ванни на гілці. Годують ігуану 3 рази на тиждень сиром і плодами. Середня температура в тераріумі досягає 23–24°C — вночі і 28–30°C — удень.

Світ плазунів надзвичайно захопливий. Ви можете отримати величезне задоволення спостерігаючи за цими тваринами. Потрібно лише пам'ятати одне: якщо Ви не готові організувати потрібні умови для утримання тварин, краще зачекайте, буде шкода, якщо в результаті вашої цікавості загинуть тварини, яких в природі і так стає все менше з кожним днем.

Література

1. Акимущин И.И. Мир животных. — М.: Молодая гвардия, 1974.
2. Банников А.Г. Жизнь животных. — т. 5. — М.: Просвещение, 1985.
3. Дмитриев Ю. Земноводные и пресмыкающиеся. — М.: Олимп, 1998.
4. Куриленко В.Е., Вервес Ю.Г. Земноводные и пресмыкающиеся. — Справочник-определитель. — К.: Генеза, 1999.
5. Семенов Д.В. Игуановые ящерицы // Биология: Приложение к газете „Первое сентября“. — 2002. — №48. — С. 8–9.

ВИДОВА РІЗНОМАНІТНІСТЬ РЯДУ COLEOPTERA С. ЖОВТНЕВЕ РЕШЕТИЛІВСЬКОГО РАЙОНУ, ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ РІДКІСНИХ ВИДІВ

*Завада Л.В., Закалюжний В.М.
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Тваринний світ України характеризується великою різноманітністю видів. В ході тривалої еволюції найвищої видової різноманітності в порівнянні з будь-якою групою організмів досягли комах.

Згідно останнім даним клас Insecta нараховує понад 40 рядів, ти-

сячі родин і більше мільйона описаних видів, хоча ще тисячі видів є непізнаними і чекають свого вивчення та опису [2].

Серед класу Insecta п'єдестал першості по кількості видів та чисельності, пристосувань до проживання в умовах найрізноманітніших екоотопів займають представники ряду Coleoptera (Твердокрилі, або Жуки). Ряд нараховує близько 300 тис. видів, хоча і до цього часу остаточно кількість їх не встановлена, оскільки дослідження територій по виявленню нових видів тривають і до цього часу. В Україні ряд нараховує 14–15 тис. видів, хоча знову ці дані не є остаточними [2].

Представники ряду Coleoptera в Україні заселяють різні природні ландшафти усіх кліматичних зон, в межах яких знаходиться держава. Кожна адміністративна область, район характеризуються своїм специфічним видовим складом представників ряду Coleoptera, який в першу чергу залежить від місцевих кліматичних умов, кормової бази, наявності певних екоотопів у екосистемах, до яких останні виробляють ряд пристосувань.

Природно кліматичні умови та екотопи Решетилівського району, зокрема с. Жовтневе (де проводилося вивчення видового складу ряду Жуки) — помірно-континентальний клімат, диференційований по висоті над рівнем моря рельєф, наявність різних природних ландшафтів — поля, луки, широколистяний ліс на околиці села, три озера, чотири річки, безліч агроценозів, виявилися сприятливими для обліку тут представників 15 родин (Dytiscidae, Cleridae, Scarabaeidae, Staphylinidae, Cicindelidae, Carabidae, Elateridae, Histeridae, Curculionidae, Chrysomelidae, Irididae, Hydrophilidae, Coccinellidae, Cerambycidae, Lucanidae). Зокрема на 2003–2006 рр. було виявлено 43 види, які приурочені до конкретних екоотопів в природних екосистемах району.

Родина	Вид	Екотопи поширення в околицях с. Жовтневе
1. Cicindelidae	– <i>Cicindela campestris</i> L.	– луки
	– <i>Cicindela silvatica</i>	– ліс(широколистяний)
2. Carabidae	– <i>Carabus glabratus</i> Pauc	– ліс(широколистяний)
	– <i>Carabus granulatus</i> L.	– заплавні луки
	– <i>Zabrus blapoides</i> Creutz	– агроценоз
3. Dytiscidae	– <i>Dytiscus latissimus</i> L.	– озеро
4. Hydrophilidae	– <i>Hydraus piceus</i> L.	– річка
5. Histeridae	– <i>Hister bipustulatus</i> Schr.	– агроценоз
	– <i>Peegaderus vulneratus</i> Panz	– ліс (широколистяний)
6. Lucanidae	– <i>Lucanus cervus</i> L.	– ліс (широколистяний)
	– <i>Dorcus parallelipedus</i> L.	– ліс (широколистяний)
7. Scarabaeidae	– <i>Scarabaeus sacer</i> L.	– поблизу річки
	– <i>Oryctes nasicornis</i> L.	– гній
	– <i>Geotrupes stercorarius</i> L.	– гній
	– <i>Melolontha melolontha</i> L.	– поле
	– <i>Anoxia pilosa</i> F.	– луки
	– <i>Anomala dlubia</i> Scop.	– ліс (широколистяний)
	– <i>Phyllopertha horticola</i> L.	– поле
	– <i>Anisoplia austriaca</i> Hb.	– агроценоз
8. Staphylinidae	– <i>Potosia aeruginosa</i> Druru	– агроценоз
	– <i>Potosia affinis</i> Andersch	– агроценоз
	– <i>Quedius brevicornis</i> Thoms	– ліс (широколистяний)
9. Elateridae	– <i>Agriotes obscurus</i> L.	– агроценоз
	– <i>Athaus haemorrhoidalis</i> F.	– агроценоз

10. Cleridae	– <i>Trichodes apiarius</i> L.	– агроценоз
11. Coccinellidae	– <i>Coccinella septempunctata</i> L.	– поле, агроценоз
	– <i>Coccinella quinquepunctata</i> L.	– поле
12. Cerambycidae	– <i>Leptura rubra</i> L.	– ліс (широколистяний)
	– <i>Gaurotes virginea</i> L.	– чагарник
	– <i>Gerambyx scopolii</i> Füssl.	– ліс (широколистяний)
	– <i>Dorcadion carinatum</i> Pall.	– агроценоз
	– <i>Agapanthia dahlia</i> Richt.	– агроценоз
13. Chrysomelidae	– <i>Oberea oculata</i> L.	– розсадник
	– <i>Lema melanopus</i> L.	– агроценоз
	– <i>Melasoma aeneum</i> L.	– ліс (широколистяний)
	– <i>Melasoma tremulae</i> F.	– ліс (широколистяний)
	– <i>Melasoma populi</i> L.	– ліс (широколистяний)
	– <i>Galerucella luteola</i> Mull	– ліс (широколистяний)
	– <i>Leptinotarsa decemlineata</i> Say	– агроценоз
14. Curculionidae	– <i>Bothynoderes punctiventris</i> Germ.	– агроценоз
	– <i>Liparus coronatus</i> Goeze	– агроценоз
	– <i>Curculio glandium</i> Marsh	– ліс (широколистяний)
15. Ipidae	– <i>Anisandrus dispar</i> F.	– ліс (широколистяний)

Один вид — Жук-олень (*Lucanus cervus* L.) занесений до Червоної книги України, він був виявлений у згаданому вище широколистяному лісі.

Збір матеріалу проводився під час індивідуальних екскурсій впродовж 2003–2006 років у весняно-літньо-осінній період у різних екотопах околиць села Жовтневе. Відлов жуків здійснювався за допомогою повітряного та водного ентомологічних сачків і за допомогою ручного збору.

Найбільш чисельнішою родиною, яка зустрічається в межах природних ландшафтів села є родина Пластинчатовусі (*Scarabaeidae*) — 10 видів, *Cerambycidae* (Вусачі) — 6 видів, Листоїди (*Chrysomelidae*) — 6 видів. Інші родини представлені двома, трьома видами.

Протягом 2006 року на території села були виявлені види: *Zabrus blapoides* Creutz, *Hister bipustulatus* Schr, *Quedius brevicornis* Thoms, *Leptura rubra* L., *Dorcadion carinatum* Pall, , *Melasoma tremulae* F., *Melasoma populi* L., *Liparus coronatus* Goeze. У цей же період у зв'язку зі змінами у кліматі, зокрема підвищенням середніх показників температури, а також зі збільшенням площ агроценозів, спостерігалася тенденція до збільшення чисельності представника родини Листоїди (*Chrysomelidae*). Колорадського картопляного жука (*Leptinotarsa decemlineata* Say).

Зафіксованих видів за характером живлення можна поділити на групи:

- хижаки (*Dytiscidae*, *Carabidae*);
- фітофаги (*Chrysomelidae*);
- детритофаги (*Scarabaeidae*).

Кожен виявлений вид має певні особливості у зовнішній будові (типи ніг, покриття, забарвлення), які є основою для адаптації у відповідних для них екотопах району.

Серед описаних видів за значенням зустрічаються як корисні для природи і людини (*Coccinella septempunctata* L., *Coccinella quinquepunctata* L.), так і шкідливі (*Anisoplia austriaca* Hb., *Leptinotarsa decemlineata* Say.).

Організація охорони рідкісних видів (*Lucanus cervus* L.) в межах природних ландшафтів села проводиться таким чином:

1. Збереження цілісності природних ландшафтів в яких зустрічається вид. Широколистяний ліс на околиці села Жовтневе досить мало піддається антропогенному впливу, зберігаючи свій основний видовий склад рослинності.

2. Пропаганда охорони природи та виховання бережливого ставлення до неї у місцевій школі, яка має статус навчально-виховного еколого-валеологічного комплексу з введенням предмету екології у навчальний план з 1999 року, численні публікації учнів школи на теми природоохоронного характеру у місцевій газеті.

Перспективою у майбутньому для збереження рідкісного виду є перетворення території розповсюдження Жука-олена у мікрозаповідну зону. Лише екологічна самосвідомість місцевих жителів є стержнем процесу збереження на території села, району не лише рідкісних видів, а й всього типового різноманіття представників ряду Coleoptera.

Література

1. Горностаев Г.Н. Насекомые СССР. — М.: Мысль, 1970. — 372 с.
2. Гусев В.І., Ермоленко В.М. та ін. Атлас комах України. — К.: Радянська школа, 1962. — 223 с., іл.

ОСОБЛИВОСТІ ЛЮБИТЕЛЬСЬКОГО ЛОВУ КОРОПА *CYPRINUS CARPIO* L. В ПОНИЗІ Р. ВОРСКЛА

Кияшко В.В., Попельнюх В.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Місцевим населенням короп прозваний річковою „свинєю” не випадково. Він невибагливий до їжі і використовує її як рослинного, так і тваринного походження. А головне, під час живлення чавкає як свиня.

За своїм розміром і значенням короп для рибалок, безперечно, посідає перше місце серед риб своєї родини, яка отримала назву саме від нього. Назва „короп” походить від грецького „карпос” — плід, яке, мабуть, пішло від надзвичайної плодючості цієї риби (за підрахунками, самка вагою 3,5 кг відкладає понад 621 000 ікринок).

Короп, або сазан, як його ще називають, є дуже красивою рибою. Він покритий надзвичайно великою темно-золотавою лускою, яка на спині темніша, з синім відтінком, а на череві світліша. На перший погляд короп, особливо молодий, дуже схожий на карася, але він не такий високий у спині (висота тіла лише вдвічі більша товщини), товстіший і довший. Крім того, відрізняється від карася своїми чотирма товстими і короткими вусиками на жовтих, надзвичайно товстих губах, майже такими ж нерухомими, як у ляща. Вуса знаходяться попарно з кожного боку, і закінчуються кругловидими головками. Спинний плавник темно-синього кольору, дуже широкий і займає майже всю задню частину спини. Крім довжини, короп відрізняється дуже міцними пилкоподібними, зазубреними променями. Такий промінь мають спинний та анальний плавники. Всі нижні плавники сірувато-фіолетового кольору, хвостовий — червоно-рожевого, очі — золотаві.